حەمیدەفەنــدی، شیعــر و شۆڕش.

یاسین برایم

(65) ساڵ بەر لە ئەمڕۆ، شیعرێك لە گۆڤاری هەتاو، لە ژێرناوی (میرم با بەس بێ1)، بە قەڵەمی گەنجێکی برادۆستی بە ناوی (حەمید حوسێن مەلا سیدەکانی2) بڵاوکراوەتەوە. شیعرەکە (16) دێڕە. ڕەنگە ئەم شیعرە لە خەیاڵ و زمانی کەسمان نەبێت و شیعرێکە و لەنێو گۆڤارێکی کوردی بە تاقانەیی ماوەتەوە. بە کوردییکی جوان و ڕەوان نووسراوە، سادە وەك دڵی ئەو مرۆڤە. لەنێونیشانی شیعرەکە ئەمە دیارە، ئاڕاستەی میر (پاشا و گەورەی وڵات) کراوە. وەك نزایێکە و داواکاریێکە لە شێوەی شیرەت، تێیدا باس لە زوڵم و گرتن و کوشتن و تاوان و چەوساندنەوەی میللەتی کوردی هەژار دەکات. لە ڕێگەی پەیڤەوە، دیوێکی ناشیرینی دەسەڵاتی ئەو سەردەمە دەخاتە ڕوو. شیعرەکە چەند هەفتەیێك پاش ڕووخانی ڕژێمی پاشایەتی نووسراوە. بەشی زۆری شاعیرانی ئەوکات شیعریان بۆ ئەو ڕۆژە نووسیوە و هەستی خۆیان دەربڕیووە. بە نەمانی ڕژیمی پاشایەتی و هەڵهاتنی خۆری ئازادیی (عەبدولکەریم قاسم)یان لە قەڵەم داوە. ئەو شیعرەش ڕەنگدانەوەی ئەو ڕووداوە ڕەشەیە، کە تێیدا کۆتایی بە ڕژێمی پاشایاتی دێت. بیری زۆربەیان وابوو ئیدی لەمەودوا، وڵات بەرەو خۆشی و ئازادی و ئارامی و یەکسانی و کەشوهەوایێکی سیاسی و کاتی بەدەست دەهێت و خەڵکی عێراق دەحەسێتەوە؛ وەلێ دەسەڵاتی دوای ئەویش، لەسەر هەمان ڕێچکەی جاران ڕۆیشت و بگرە ڕەشتر و خوێناویتر و ماڵوێرانیتر دەرچوو. لەم شیعرە گلەیی دەکرێ و ڕەخنە دەگرێ لە (بەگ)ێکی نەخوێندەوار، دەبێتە ئەندامی پەڕلەمانی عێراق، ڕەنگە ئەم بەگە هەرکوردی خۆمان و دەڤەری خاوەن شیعرەکە بێ. لە دوای دروستبوونی دەوڵەتی عێراق، بەشی زۆری کەسانی دەستڕۆیشتوو و ئاغا و بەگ و شێخ و سەرۆك خێڵ و عەشیرەت، دەکرانە ئەندامی پەڕلەمان. ئەم دیاردە و کولتوورە ناشیرین و نەخوازراوە، لەسەردەمی ئێستەش برەوەی هەیە. لەم شیعرە سێ کەسی دەسەڵاتدار ناویان هاتووە. کەسێك وەك مەلیك، مەبەستی مەلیك فەیسەڵی دووەمە3. پاشایەکی بچکۆلە و نەزان و ساویلکە و بێدەسەڵات. (وەسی4)، خاڵی پاشا و (نووری سەعید5)ی سەرۆکوەزیرانی ئەوکاتەی ڕژێمی عێراق. ڕەخنەی توونديان لێ دەگرێت و لەکاتێکدا ئەو سێ کەسە لە ژیان نەماوون. شیعرێکی سادەیە و هی گەنجێکی کوردپەروەرە، بوێرانە دەئاخڤێ و حەقگۆ و ڕاست و جوان و پڕ هەڵوێست. دواتر دەچێتە بەرەی گەلە

چەوساوەکەی و بە (قەڵەم و تفەنگ) و سەنگەر لە دژی زوڵم و داگیرکاری و ناحەزانی کورد دەگرێت، تا دەمرێت ئەم سەنگەرە جوان و پیرۆزە چۆڵ ناکات و بگرە پیرۆزتر و پتەوتریش دەکات، تا چێك بە دوژمنان دادەنێت. ڕاستییەکەی. هەڵوێستی جوانی ئەم شیعرە لە کار و کردەوەی ئەو مرۆڤە ڕەنگیداوەتەوە. تا ژینئاوایی، لەبەرەی گەلە چەوساوەکەی دەبێت. ئەو نەبوو بە شاعیر و خاوەنی دیوان. نەبوو بە شاعیری ڕژێم و دەسەڵاتداران و دەربار و دیوانی ئەوان گەرم بکات. ئەو ڕاستگۆ بووە لە گەڵ خودی خۆی، کە نەیتوانیوە ئەسپی خۆی لە مەیدانی شیعر تاوبدات، وازی هێناوە. چیدیکەی نەنوسیووە و چ ڕستە و وشە و دێڕە شیعڕیکی ئەو، ناچێتە نێو چ گۆڤار و ڕۆژنامەیێك. لە چ کۆڕێك شیعر ناخوێنێتەوە و کەس بە شاعیر نایناسێت و هەر ئەم شیعرەی لە گۆڤاری هەتاو بەرچاو دەکەوێت، بەهرە و ئیلهام و هەتاوی شیعری ئەویش بۆ هەمیشە ئاوا دەبێت.

” من لە نێزیکەوە ئاگاداری ژیان و کار و چالاکییەکانی ئەوم، بەس ئەو شیعرەیەی نووسیوە و چ شیعرێکی دیکەی نییە، ئەوکات من لە پۆلی یەکەمی ناوەندی بووم لە ڕواندز لە ساڵەکانی 1959 و 1961، پێشتر ئەویش لە ڕواندز بوو و شیعرەکەشم خوێندووتەوە و منیش ئەوکات شیعرم دەنووسی و ئیستاش هەمە، بەس لەگەڵ هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلوول، مامۆستا بووە پێشمەرگە و چ شیعر و نووسین و شتی دیکەی نییە و دابڕا و چووە شاخ، بەس کەسێکی ڕۆشنبیر و شارەزا و فەرماندەیێکی لێهاتوو و ئازا بوو ئەوە لای خەڵك ئاشکرایە.6″

ئەو مامۆستا کوێستانییەی نەبوو بە شاعیر، وەلێ بووە نموونەیێکی جوان، شۆڕشگێڕێکی بوێر و ناسراو و پڕ سەروەریی و بەرخودانی مەزن. بۆ بەدەستهینانی ماف و ئازادی و داد و یەکسانی، بەرگری لە خاکە ژیردەستەو میللەتە چەوساوەکەی دەکات. ژیانێکی سادە و خاکیی و بەهادار هەڵدەبژێرێت. لە شۆڕشدا، وەکوو شۆڕشگێڕێك و پەروەردەکاریکی پر هەڵوێست و دڵسۆز و نەوەیێکی چاونەترس و سەربڵند وەك هەڵگورد پەروەردە دەکات. فەرماندەیێك دەبێتە ڕێچکەشکێن بۆ خەبات و قوربانیی و بەدەسهێنانی ئازادی و ڕزگاری و مافە ڕەواکانی گەلی کورد.

شیعرەکە، بۆ جوانی یار و خۆشەویستی و ژوان نییە. بۆ نیشتیمانیکە، ئەو وەك ئاشقێکی وەفادار، لە پێناوی قوربانیی دەدات. ئەو دەبێتە هۆگری شاخ و لووتکە و بەرد و کانیاو و ئەشکەوت و گرد و نهالەکان، دەیکاتە ژوانی هەمیشەیی. ئەشق لە پێناو نیشتمان و ئازادی. وەك هێمن هاواردەکا:

ئاشقی چاوی کەژاڵ و گەردەنی پڕ خاڵ نیم

ئاشقی ک□و و تەلان و بەندەن و بەردم ئەمن7
ئاشقی نانە □ەقە و ش□ش□کی ماندوو و هەوای ئازادی و هە□□ی لووتکەکان دەب□ت و باوەشی گەرمی نیشتمان بەرنادات. ئەو نەبوو بە شاعیر، بوو بە ش□□شگ□ر□ك لە چەشنی گیڤارا.

میرم با بەس ب□ کـــــــــاری ز□رداری
کردەوەی پیس و ئیـــــــــشی بەدکاری
بەسە واز ب□نە لە پیـــــــــاوی هەژار
□ەش و □ووت مەبە ب□ سوخرەو ب□گار
نەماوە دەوری کوشـــــــــتن و برین
□□گری و چەتە یاخ□ مـــــــــا□ دزین
بەسە واز ب□نە ت□ لە خـــــــو□ن مژی
پیاوت مەن□رە، گا جـــــــووت بکوژی
گەر ت□ ئیـــــسلامی بەخ□ت دە□□ی میر
چ□ن ه□رش ئەبەی ب□مـــــــا□ی فەقیر
گەر پیاوی چاکـــــــــی خاوەنی ئایین
چ□ن حەق وەرئەگر□ ت□ لە م□ش هەنگوین
بەگم لە پیشەت بەســـــــە وەرە خوار
ت□ش □ووخای ئەمجا لەگە□ ئیستعمار
ئەو □□ژە شکا، پـــــشتی ئ□وەی بەگ
نوری و وەسیان □اک□شا وەك سەگ
جار□کی دیکە ت□ بە چـــــــــــاوانت
نابینیتەوە ج□گەی جـــــــــــارانت
هەر لەبەر ئەوەی سەرمـــــــــایەداری
دوژمنی کورد و چـــــــــینی هەژاری
یا لەبەر ئەوەی لەســـــــەر ســـنوری
جاســـــوسی بکەیت لەب□ مام نوری
کەی ئەب□ نائب، نەخــــــو□ندەوار ب□
هەر ئاغا و بەگ و پیاوی ز□ردار ب□
خاوەن د□هات و چــــــەك و دینار ب□
لەب□ حکومەتی، وەك خـــــزمەتکارب□
ئا بەم ش□وەیە، مەلیك ب□ی نووسی
بیکەرە نائب، ئەی خـــــــــا□ە وەسی
قو□ت بەســـــــــــەری نامە گیراوە
ب□ کو□ دەر ئەچی لەم بەند و باوە
هەموو دەزانن، دەســـــتەی جمهوری
نائیبەتی ت□و پیلانی نـــــــــــــوری

ياسين برايم _ ڕواندز

-__________

پەراوێز و سەرچاوەکان.

1. گۆقاری هەتاو، ژمارە (144). 30/11/1958، ساڵی پێنجەم.
2. حەمید حوسێن حەمەد (حەمیدەفەندی) (1934_2023), دەرچووی پەیمانگەی مامۆستایانی هەولێر، لە گوندی دێلزیان دەبێتە مامۆستا و دواتر دەبێتە بەڕێوەبەری قوتابخانەی سیدەکان؛ لەگەڵ هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلوول دەبێتە پێشمەرگە و چەندان پلەی جۆراوجۆر دەبرێت و تا دەبێتە وەزیری پێشمەرگە. زمانی ئینگلیزی و عەرەبی و فارسی باش زانییوەڵ. فەرماندەیەکی دیار و کەسێکی کوردپەروەر بووە.
3. مەلیك فەیسەڵی دووەم (1935_1958)، تەمەن 23 ساڵ. کەمئەزموون و بێدەسەڵات.
4. عەبدولئیلاهی وەسی (1909_1958) خاڵی مەلیك فەیسەڵی دووەم بوو، زۆر خراپ و زوڵمکار بوو، دواتر گرتیان و لە گۆڕەپانیکی شاری بەغدا هەڵیانواسی و دواتر پارچەپارچەیان کرد.
5. نووری سەعید (1888_1958) لە (1030_1958) سەرۆکوەزیرانی عێراق بوو بۆ ماوەی 28 ساڵ حوکمی کرد و 14 جار بووە سەرۆکوەزیران و لە کودەتایەکەی 14ی تەمووز بە جلی ژنان گیرا و کوشتیان.
6. فەرزندە ئەفەندی حوسین، 1945، سیدەکان، خانەنشین بە پلەی بەڕێوەبەری گشتیی، هەولێر، 7/3/2023.
7. دیوانی هێمن موکریانی، شیعری کوردم ئەمن، بەهاری 2708، ل89.

- لە ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە(6490)، 27/3/2023 بلاوکراوەتەوە.